پوهندوی آصف بهاند ۲۰۱۵/۰۶/۲۶

د اجمل تورمان لیک او د کوچنیانو ادبیات

د کوچنیانو ادبیات

تاریخي پس منظر، اوسنی حالت

ځوارلسمه برخه

د ۲۰۱۵ کال د جون په ۲۵ نیټه مې د ډاکتر بهیج عثماني له برکته د مخکتاب پر پاڼه دا جمله تر سترګو شوه:
«د اطلاعاتو او فرهنګ وزیر عبدالباري جهاني ته سر خلاصی لیک:»
کابینې ته د باري جهاني غوندې یوه مسلکي شخص په نوماندېدو سره، خبرې ببرې شوې او له ډېرو بهرنیو او کورنیو مزاحمتونو او د خبرو له ځیږ والي او ببر والي سره سره جهاني د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته بریالی شو.
د همدې ببرو خبرو اړو دوړ مې لا له ذهن څخه نه و پاک شوی نه و چې د جهاني په آدرس او نامه یو لیک میډیا له کرکۍ سر را ښکاره کړ.
زه تر ټولو مخکې له ډاکتر بهیج عثماني نه مننه کوم چې د ده د ښه ذوق او لوړ همت له برکته، په کابل او افغانستان کې د کوچنیانو ادبیاتو د خوار او زار وضعیت په باب، د تورمان صاحب له ډې دلسوزانه، عالمانه او ښه لیک نه خبر شوم.
زه باري جهاني له نږدې پیژنم. په کابل او اروپا کې مو څو ځلې په شخصي، علمي او رسمي محافلو کې د ګډون پرمحال لیدلي دي او سره غږېدلي یو، خو اجمل تورمان یوازې د میډیا د سخي او مهربانه پاڼو له لارې پیژنم او په لیدلو یې خدای تر اوسه نه یم وياړ من کړی.
دغه لیک چې دلته خبرې پرې کوم، مطرح فرهنګي شخصیت ښاغلي اجمل تورمان لیکلی دی او داسي یوې موضوع ته یې د ښاغلي وزیر پام ور اړولی دی چې په عام ډول په ټول افغانستان او په ځانګړي ډول د اطلاعاتو او کلتور په وزارت کې یو له اړینو او د نوي نسل په روزلو کې تر ټولو اړینه مسآله او بنسټیزه موضوع ده.
دا دی د لیک بشپړ متن:
«د اطلاعاتو او فرهنګ وزیر عبدالباري جهاني ته سر خلاصی لیک:
جهاني صیب، سلام!
وزارت دې درته مبارک وي، په دفتر کې دې ابېښې په مبارکیو کې راغلي د ګلانو ګېډۍ ګردجنې مه شه!
جهاني صیب! دا خبرې مې له ډېرې مودې راپه دې خوا په زړه کې وې، خو اورېدو ته یې څوک نه و. ښایي د لږې ډېرې پېژندګلوۍ له امله چې له تاسې سره یې لرم درته به بې ارزښته نه وي.
د ماشوم ادبیات او دوی ته رسنیز کار په افغانستان کې ډېر خوار او زار دی. له کومه چې زه د ماشومانو لپاره یوه ـ نیمه لیکنه کوم او په لسګونه کلونه ورنه اوړې، د افغانستان د اطلاعاتو او فرهنګ د وزارت له ادرسه په دې برخه کې هیڅ ډول عملي کار نه دی شوی.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په خیر و لولئ

هو، اوریدلي مې چي د کمکیانو انیس میاشتنی مجلي نوم په انیس کودک واوښت، دا لوی نوښت او ابتکار د پخوانیو مسوولینو و، البته اوس خبر شوم چي دغه میاشتنی مهالنی شوې او چي خپګان تر منځ وتلی وي نو کله په دې او کله په هغي نوم خپرېږي .
تاسي يې يو ځل پوښتنه وکړئ، کیدای شي ماته راغلي راپورونه ناسم وي. که ناسم وي نو له مسولینو یي بخښنه غواړم.
جهاني صیب! لرې به نه ځو یو ځل خو په ګوګل کي د ماشومانو د ادبیاتو په برخه کي د ګاونډ هیواد ایران کار ته تم شئ، وګورئ چي هغوی د خپلو ماشومانو لپاره څه کړي دي؟
مونږ يې ولي نشو کولای ؟
ایا اړینه نه ده چي مونږ خپلو ماشومانو ته یوه نه بلکي څو۔ څو دولتي نشریي ولرو او په خپل وخت په منظم ډول چاپ شي؟ حال دا چي انیس، هیواد ، اصلاح دا ټول تر ډېره په عین مطالبو سره په لوی تیراژ هره ورځ له چاپه راوځي.
تاسي یو ځل د ملي تلویزیون د ماشومانو خپروني خو وګورئ، ایا دغه خپروني تر کومه ماشومانو ته دي؟
کلونه وړاندې مې په همدغه تلویزیون کي د ماشومانو په خپرونه کي د ریس رشوت خور په نوم یوه تمثیلي ټوټه ولیدله، چي یو ماشوم مامور او بل ریس وي او د کار د اجرا په بدل کي ورته رشوت ورکوي، ایا د ماشومانو په خپرونو کي باید همدا مطالب خپاره شي؟
جهاني صیب! د وزارت ټول زاړه اسناد رابرسیره کړئ، وګورئ چي د ماشومانو د ادبیاتو او د دوی د رسنیز کار په برخه کي کومه لازمه هڅه شوې ده ؟
یو مهال چي ما په پوهني وزارت کي کار کوو او تر ډېره په ښوونځیو کي د ادبي ټولنو د جوړولو دنده راتر غاړه وه، لیدل به مي چي زمونږ ماشومانو په څومره مینه له ایران نه ماشومانو ته مرسته شوي د شعرونو او کیسو کتابونه لولي.
ولي ایا مونږ ماشومانو ته لیکوال نه لرو، پروین پژواک، خالده تحسین، اناهیتا روهي، احمد تکل، اجمل اند او نور، ایا کله مو د دوی له وړتیاوو د استفادې هڅه کړې؟
څو پوري به پردیو کتابونو ته ناست او بیا کلونه ورسته به د فرهنګي یرغل خبره مطرح کوو؟
جهاني صیب! تاسي وزارت ته نوي راغلي یاست، هسي دا خبرې مي تاسي ته ولسي جرګي ته د باور رایې تر اخیستلو یوه ورځ مخکي هم کړې وې. د چاړواکو کارونه ډېر او ډېری ترینه هېر وي، نښه يې لا دا چي د شیدو پیاله هم رانه په میز واوښته.
بیا مي غاړه خلاصه کړه، مسوولیت مي و، تاسي دې راته ژوندي وئ!
زره خو مي دا وایي چي د لیک لاندې ولیکم، کاپي : د ولسمشر فرهنګي سلاکار اسدالله غضنفر ته .
په درنښت
اجمل تورمان»
https://www.facebook.com/ajmal.toorman?fref=nf
په دې کي خو شک نه شته چي په افغانستان کي د ټوپک د شپیلی له سُر کیدو سره او د ټوپکي شپیلی د خاوند له واکدار کیدو سره سم، پرته له ټوپکوال نه، هر څوک او هرڅه په بنسټیزه توګه زیانمن شول، چي په هغو کي لومړی ماشوم، کوچنی او د دوی ادبیات او نور لومړني حقونه يي وو.
ښاغلي تور مان د اطلاعاتو او کلتور وزیر ته په خپل لیک کي چي څه لیکلي دي، دا ټولي زما د زړه خبرې دي. دا خبرې باید ما لیکلي وای. خو زه هم آرامه نه یم ناست، تر خپلي وسي مي خپل کار کړی دی. ډیر لرې نه، څه لنډه موده پخوا (۰۷/۰۴/۲۰۱۵) په خپلي یوي مقالي «د کوچنیانو ادبیات، تاریخي پس منظر، اوسنی حالت، نهمه برخه» کي
http://www.afghan-german.net/upload/Tahlilha_PDF/bahand_a_kochnian9.pdf
په افغانستان کي د ننه او د باندې له افغانستان څخه د کوچنیانو له پاره په تلویزیونو کي د خپرونو په باب ټولي ستونزې، د حل لارې او خپل نظر لیکلی او نشر کړی دی، خو څوک به يي ولولي او څوک به غوږ پرې وګروي. زه خپله همدومره کولای شم، له دې ور آخوا نه کوم ګوند لرم، نه جنګیالي اونه هم کوم قهرجن لښکر، چي پرې ور مارش یي کړم. په یوازې تن مي د قلم په توره او د لغاتو په لښکر دغومره کړي چي یاد مي کړل.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بڼي پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیږلو مخکي په خیر و لولئ

خو اوس چې ښاغلي اجمل تورمان خبره له اشارو او مقالو ور تیره کړه او مخامخ لیک کې یې د خپل زړه وینا، زما د زړه او یو شمیر نورو قلموالو د زړه خبره؛ د ټولو قلموالو او فرهنګیانو په استازیتوب وکړه، نه یوازې خپله غاړه یې خلاصه کړې ده، بلکې د یوه اړین فرهنګي مسولیت خبره یې کړې ده. دا چې ښاغلی وزیر به د خپل صلاحیت، مسولیت او امکاناتو په چوکاټ کې څه وخت څه وکړي، دا په ده پورې او د اطلاعاتو او کلتور په وزارت پورې اړه لري، خو زما خپله عقیده دا ده چې د جهاني صاحب زدکړو،پوهې، تجربو، وطن او خلکو سره مینې ته په کتو سره زه ډاډه یم په دې برخه کې څه چې د ده له لاسه وشي، وبه یې نه سپموي.
د ټولو دې پام وي چې دا وروستۍ خبره نه ده، د غاړې خلاصول او د کارونو پای نه دی.«دمیني لار اوږده ده په وروړو به سره ځو ...» ماشومان، کوچنیان او نوی نسل له موږ نه ډېر څه غواړي او حق یې هم دی. له شخص نه نیولې تر کورنۍ پورې، له وړکتون نه نیولې، بیا تر ښوونځي او پوهنځي او ټولنې پورې، له شخصي فرهنګي آدرسونو نه نیولې تر رسمي او دولتي موسسو پورې، دا حق ځوک، چیرې، څه ډول ادا کوي، دا د دوی کار دی، خو دا دې ټول په یاد ولري چې:
موږ د ماشومانو، کوچنیانو او نوي نسل ډېر پور وړي یو باید ادا یې کړو.
زه داسې فکر کوم: دا مهمه نه ده چې ډیوه د چا په لاس کې ده، مهمه دا ده چې لار روښانه شي. دا مهمه نه ده چې دا خبره چا وکړه، زما له نظره مهمه دا ده چې دا خبره وشوه، مطرح شوه او هغه هم د یوه لوړ دولتي مسول مقام په آدرس.
شپون صاحب یو وار اشرف غني ته د خبرو د نه رسیدو په اړوند د « ولسمشر اشرف غني او د غوښو دیوال» تر سر لیک لاندې لیکلي وو چې له رییس جمهور نه را تاو خلک د غوښو د دیوال حثیت لري، نه ځوک ور پرېږدي او نه د چا خبره ور رسوي او ...
http://www.taand.com/archives/32001
و به لیدل شي چې له جهاني نه هم د غوښو کوم دیوال را تاو دی او که خبرې او لیکونه ورسیږي.
و به ګورو چې وزیر صاحب ته دا لیک د لوستلو له پاره ور رسیدلی دی که نه؟ او وزیر صاحب د خپلې پوهې، تجربې او د موضوع د مهم والي په رڼا کې د خپلو امکاناتو او صلاحیت په دایره کې څومره او څنګه قاطع پریکړه ا و کار کوي . او د دې په څنګ کې قلموال او په تیره د کوچنیانو د ادبیاتو په برخه کې متخصصین او عملاً فعاله قلموال څه کوي او ښاغلي وزیر ته څومره وړاندیزونه او لیکلي او تخلیق کړي آثار د چاپ له پاره وړاندې کولای شي؟
د وزیر صاحب دې، دې ته هم پام وي چې د خپل وزارت له واک او امکاناتو نه په استفادې سره څومره کسان د کوچنیانو د ادبیاتو د زدکړې له پاره بهرنیو هیوادو ته لیږلی شي او څومره کسان په لنډو سفرونو کې د کوچنیانو د روزلو او له هغو سره د برخورد او هغو ته د یو څه تخلیق او ژباړې له پاره په لنډو بورسونو کې د لنډو زدکړو له پاره بهر ته استولی شي، څو هغوی د یوې تشې د ډکولو له پاره په بیړه یو څه زده کړي او د وطن له هغو کوچنیانو او د هغوی له میندو پلرونو سره یې شریک کړي چې وړکتون، ښوونځي، کتاب، مطالعې ، راډیو او تلویزیون او د میډیا نورو ډولونو ته لاسرسی لري.
سره له دې چې د تورمان صاحب لیک او خبرې یوازې د اطلاعاتو او کلتور د وزیر ښاغلي باري جهاني په آدرس لیکل شوي دي، خو زه یې داسې انګیرم چې د تورمان صاحب لیک ټول هغه قلموال هم په نظر کې ولري چې د ماشوم او کوچني د پاللو، روزلو او زدکړې په ارزښت پوهیږي، په تیره هغو قلموالو ته چې د کوچنیانو له پاره یې هستونې کړي او کوي یې او یا ژوندي روزنیز پروګرامونه چلوي.
ما د کوچنیانو له پاره نه شعر لیکلی دی، نه مې کومه کیسه لیکلې ده او نه مې تر اوسه څه ژباړلي دي، خو له څه د پاسه دیرش کاله را په دې خوا د موضوع د مهم والي په درکولو سره مې د کوچنیانو د ادبیاتو په تیورکي او تحقیقي برخه کې د خپلو زدکړو، پوهې او تجربې په رڼا کې کار کړی دی او اوس هم په همدې کار لګیا یم.
تور مان صاحب په خپل لیک کې په کابل کې، په اوس مهال کې د کوچنیانو خپرونو ته اشارې کړې دي او د نشراتو خوار او زار حالت یې د مثال په توګه ښاغلي وزیر ته مخ کې ایښی دی او ... د دې موضوع مهم والي ته په پام سره، د ځینو خپرونو په لړ کې د کوچنیانو ادبیاتو ته د شوو کارونو د ځینې په برخه کې کله چې په کابل کې یا په افغانستان کې د شوو کارونو او روانو کارونو د ځیرلو برخې ته ورسیدم، نو ما سره په اروپا کې د قحط الکتاب او قحط المواد په دې چاپیریال کې، هغه مالومات چې ما غوښتل، نه وو راسره. د موضوع د روښانتیا له پاره مې ځان سره و ویل چې له کابل میشتو یارانو نه مرسته وغواړم چې که چاپ شوي مواد نه شي را پوست کولای،

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

لا اقل دومره مالومات خو را ته پیدا کړي چي کومه خپرونه یا خپروني د کوچنیانو له پاره همدا اوس چاپیږي ؟ آیا د افغانستان د لیکوالو ټولني په تشکیل کي چي پخوا د کوچنیانو د ادب څانګه وه اوس هم شته که نه؟ او څو نورې پوښتني.
ما په اول ګام کي له دغو ښاغلو نه په دې ډول د دې مالوماتو غوښتنه وکړه:
ـ د ۲۰۱۴ کال د دسمبر په شپږمه نیټه مې ښاغلي ضیا بومیا ته داسي ولیکل:
سلامونه او درناوی!
یوه ځیرنیزه مقاله باندي کار کوم، دهغي مقالي په ترڅ کي د دغو پوښتنو ځواب ته اړتیا لرم:
په کابل کي د افغانستان د لیکوالو ټولنه فعاله ده که نه؟
که فعاله وي، آیا د هغي ټولني په تشکیل کي د کوچنیانو د ادبیاتو څانګه شته که نه، که وي کوم فعالیتونه یې کړي دي؟
په کابل کي د کوچنیانو له پاره کومې نشرېي خپروني کوي؟
آیا په مجلو او اخبارونو کي د کوچنیانو د ادبیاتو له پاره لکه پخوا کوم ځانګړی ستون یا پاڼه شته که نه، که وي لیکوالان یې څوک دي؟
له همکاریو نه مو مخکي له مخکي مننه کوم.
البته هر څه به لنډ راته لیکي چي ډېر په زحمت نه شي.
خو تر نن پورې یې ځواب ته لارې څارم.
ـ د ۲۰۱۴ کال د دسمبر په یولسمه نیټه مې ښاغلي عبد الواحد تابع ته داسي ولیکل::
زما له کابل نه یو څه مالومات په کار دی، که وکولای شي چي په لنډ ډول یې را ته پیدا کړې.
توکل په خدای تاسوخویی وواياست چی له وسی می کیږی؟ یانی کولای یی شم که نه؟
په پخواني رژیم کي د دولت په تشکیل کي د لیکوالو ټولنه وه اوس هم شته که نه؟ که وي آیا د کوچنیانو د ادبیاتو څانګه په کي فعاله ده که نه؟
آیا د کو چنیانو له پاره کومې مستقلي دولتي یا غیر دولتي خپروني شته که نه؟
په ټول کي په افغانستان کي د کوچنیانو ادبیاتو ته څومره پاملرنه کیږي او څّه حال لري؟
که مو وکولای شول دا پوښتني به ډېرې لنډې راته ځواب کړې. له مرستي به دې منندوی اوسم. او په بریښنا لیک کي راولیږه.
انشاالله
بس زه سترګي پر لاره یم.
نور دې په خدای سپارم
تربیا
څو ورځي یې پته و نه لګیده، بیا مې د ۲۰۱۴ کال د دسمبر په نولسمه داسي ور ته ولیکل:
تابع صاحب سلامونه! آ زما غوښتی مالومات دې لکه چي یا هیر دی او یا دې نه دی پیدا کړی، که څنګه؟
له لږ څه سوا ځواب نه وروسته یوه شوم چي نه کیږي، نو بیا مې څه ور ته ونه لیکل.
ـ ښاغلي غفور لیوال نه مې د ۲۰۱۵ کال د فبروری په یولسمه نیټه، داسي غوښتنه وکړه:
لیوال صاحب سلامونه او درناوی!
که مو دغه مهرباني وکړه، نو زما له پاره به یوه لویه ډالي وي او دغه راز که مو وخت پیدا کړ دا پته به را ته ولګوئ:
د کوچنیانو له پاره په کومو خپرونو کي ځانګړې مخونه شته او په څه ډول؟
آیا د افغانستان د لیکوالو په ټولنه کي د کوچنیانو د ادبیاتو څانګه شته که نه، که وي کوم فعالیتونه یې کړی دی؟
په راډیو او تلویزیون کي د کوچنیانو له پاره څه شته که نه؟
او نور مو داسي څه که د کوچنیانو ادبیاتو په برخه کي له نظره تیر شول ، نو که زحمت نه کیږي د ایمیل له لارې مې ورباندې خبر کړه.
یو خو زما هغه کتاب(د کوچنیانو ادبیات) و چي په ۱۳۶۶ کال کي خپور شوی و، دا اوسنی څیړنه مي کاملاً نوې ده او ستاسو مرستي ته اړ یم.
خو ده په اول کي ما ته یوازې دا جمله ولیکله:

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼي پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

استاده مننه ، زه به خپله ټوله هڅه وکړم
او کله چې د ۲۰۱۵ کال په اپريل کې زه کابل ته تګونکی شوم او له ده نه مې د ده د تيليفون شميره وغوښته، ليوال صاحب د تيليفون د شميرې د راليږلو سره يو ځای د غوښتي مالوماتو په برخه کې داسې را ته وليکل:
سلامونه قدرمن بهاند صاحب
زما لپاره به دا وياړ وي، چې له تاسو سره خبرې وکړم ...
بله خبره دا ده ، چې د ((مطيع الله ويسا) په نامه يو ځوان دی، چې غواړي دکليوالو ماشومانو لپاره يوه مجله خپره کړي، ماستاسو دهلو ځلو يادونه هم ورته کړې وه نو که څه ليکنې مو ورکولی دلته به ډيرې ګټورې وي
جوړ او خوشاله اوسئ
کابل کې د شته ستونزو او د هر چا رسمي اوشخصي کارونو ته په پام سره زه له يادو ښاغلو ګيله نه کوم، خو که څه په لاس راغلي وای، ما به لا هماغه وخت يادونه کړې وای.
اوس به وګورو چې د ښاغلي اجمل تورمان په ليک د ماشونو او کوچنيانو د ادبياتو د انځور شوي خوا ر او زار حالت ته څوک پام کوي که نه؟
پای

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ